O IPOSTAZĂ A *SCRISORII CĂZUTE DIN CER*, LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Laura Jiga

Cu ocazia unei cercetări asupra practicilor scrierii în limba română în mediile populare de până la al doilea război mondial[1], am găsit în Arhiva Institutului de Etnografie şi Folclor din Bucureşti[2] una dintre versiunile *Legendei Duminicii*, copiată pe ultimele file ale unui „verş", caiet de poezii, cântece şi scurte consemnări cotidiene, ce aparţinuse unui militar în timpul primului război mondial[3]. Caietul, de format foarte mic (13/8,5 cm), alcătuit din 36 foi de hârtie cusute între ele cu aţă neagră, scrise cu creion chimic, se prezintă relativ deteriorat, probabil din cauza manipulării frecvente dinainte de perioada în care a fost achiziţionat. În catalogul de manuscrise ale arhivei este trecut numele Aronescu Bucur, originar din Retiş, jud. Braşov. Din păcate, nu cunoaştem condiţiile achiziţiei, identitatea civilă a fostului proprietar al caietului (era persoană laică sau aparţinea clerului?), nici ocaziile în care acesta sau cei apropiaţi lui se foloseau de caiet. În ceea ce priveşte identitatea militară, pe prima filă apare scris „Aroneasca Bucur M.K.24 hanned Ezved Felávizsopalot Mezötun Szolnok Magye", iar pe verso: „Romaluţ Aroneasca Din retişdorf. N.puşti 11528 5651 25 M 95 N Puşti 2843.J. Ozetea Ioan K.u.K H.W.Bat 6 F.K. Reg N 35 Feld Fost 617". Fila 25 conţine următoarea însemnare: „In testamentu nou Matei cap 24 acolo spune de resbel. aroneasa gefracit commande Di Ripareto Prigioner De Guera Itachio, Pizzughettone". Cu excepţia unui prizonierat, probabil în Italia, mărturisim că nu suntem în măsură să descifrăm aceste date.

Frecvenţa formulei „Prin mine, Romuluţ Aroneasca", sau „Subscrisă de Mine Romuluţ Aroneasca" ne face să credem că textele au fost scrise de însuşi Romuluţ Aroneasca fără a apela la un intermediar, cum se întâmpla adeseori.

Textul de care ne vom ocupa se află între filele 26-33[4]:

---

[1] Cercetarea nu este încheiată.

[2] Până la ora actuală, am identificat în fondurile acestei arhive cca. 300 de documente olografe ţărăneşti scrise până la al doilea război mondial (cca. 1000 file). Cel mai vechi document datează din 1887.

[3] *Manuscrise*, dosar 77, caiet 3.

[4] Am optat pentru transcrierea textului pe două coloane: în stânga am respectat cu cât mai multă fidelitate scrierea originală, iar în dreapta, pentru uşurarea lecturii, am corectat greşelile de ortografie şi, pe alocuri, de pronunţie, oferind propria noastră versiune.

Rugăciune folositoare
Epistolă cerească
Epistolă de Casa lui Hristos[5]

Tipografia George Kaiser, Sibiu
Strada Faorilor 21

Aceasta epistolă a scriso mîntuitorul [6]
Nostru Isus Hristos Dumnezeu
Domnul şi sa trimis pe pămînt
cu Arhanghelul Mihail Această
Epistolă era scrisă cu litere
DE aur şi sa găsit în Canygsberg
În Grusia şi atîrna în aer
Desupra biser<ici>i lui Mihail
Deasupra căldăruşi de botez
Dacă cineva voia să o scrie
Atunce ea se pleca de sine
Şi iarăş se închidea Cuprinsul
ei de toată Înţelepciunea
Cine lucră Dumineca va
Fi blăstămat în Wiaţă lucraţi
Şi vă îndreptaţi îndoirile
Woastre la Rugăciunile Creştineşti
Nu vă înbrăcaţi cu haină nefolo
Sitoare nu vă înpletiţi sub părul
Wostru şi să nuvă întînpănaţ (?)[7]
Cu lumea Milostiviţ pe S
Flămînzi şi setoşi şi săraci
Credeţ că este Epistola scrisă
De însuş Dumnezeu Lucraţ
6 zile şi a şaptea să o serbaţ
Nu o uitaţi căci vă voi
Pedepsi cu foamete
şi cu scumpete
……[8]
Eu Dumnezeul vostru
Vă Poruncesc că nici un
Lucru să nu lucraţ Dumineca
Înainte de a <…>[9] *iară lui*
Dumnezeu cu <…> acolo să
Wă rugaţi cu osîrdie ca să luaţ
Iertarea pacatelor Woastre, nu
Înşelaţi pe deaproapele vostru
Să vă înblînziţi trupurile şi
Opriţi pornirile Rele nu

Această epistolă a scris-o Mântuitorul
Nostru Isus Hristos, Dumnezeu
Domnul, şi s-a trimis pe pământ
Cu Arhanghelul Mihail. Această
Epistolă era scrisă cu litere
de aur şi s-a găsit în Königsberg
în Prusia şi atârna în aer
deasupra bisericii lui Mihail,
deasupra căldăruşei de botez.
Dacă cineva voia să o scrie,
atunci ea se pleca de sine,
şi iarăşi se închidea. Cuprinsul
ei, de toată înţelepciunea:
„Cine lucrează Dumineca, va
fi blestemat în viaţă. Lucraţi
şi vă îndreptaţi îndoirile
voastre la rugăciunile creştineşti.
Nu vă îmbrăcaţi cu haină nefolositoare,
nu vă împletiţi sub părul
vostru şi să nu vă întâmpinaţi (?)
cu lumea. Milostiviţi pe S
flămânzi şi setoşi şi săraci.
Credeţi! Că este epistola scrisă
de însuşi Dumnezeu! Lucraţi
6 zile şi a şaptea să o serbaţi!
Nu o uitaţi, căci vă voi
pedepsi cu foamete
şi cu scumpete.
……
Eu, Dumnezeul vostru,
vă poruncesc că nici un
lucru să nu lucraţi Dumineca
înainte de a <…>. Iar lui
Dumnezeu cu <…>. Acolo să
vă rugaţi cu osârdie, ca să luaţi
iertarea păcatelor voastre. Nu
înşelaţi pe de-aproapele vostru.
Să vă îmblânziţi trupurile şi
opriţi pornirile rele. Nu

[5] Sunt desenate trei cruci.

[6] Am respectat sfârşiturile rândurilor din caietul original. Sfârşitul rândului este determinat de dimensiunea paginii şi nu este o încercare de simulare a scrierii versificate.

[7] Semnul (?) marchează propriile noastre îndoieli în ceea ce priveşte forma grafică descifrată şi/sau sensul frazei sau al propoziţiei.

[8] Semnul …… marchează sfârşitul paginii, în caietul original.

[9] Semnul <…> marchează un cuvânt indescifrabil.

Apăsaţi pe deaproapele vostru nu
Wă Ridicaţi peste Părinţi şi
Fraţi voştri şi nu fiţi martor
Mincinoşi în contra deaproapelui
Wostru. Dacă veţ face aşa
Vă voi da vouă pace veş
nică, cine nu crede această
Epistolă şi nu face după
Poruncile ei nu va primi
Bine cuvântarea dela
Dumnezeu
……
Ieu Isus Hristos <…> aceasta
ieram (?) *scris cu mîna mea şi*
Cine va vorbi în Contra ei
Nu va fii binecuvîntat
Spuneţ unul
Altuia <…> epistola şi
Cine nu va face acestea
Wa fi închis din sfînta
Biserică. Scrieţ unul altuia
Această epistolă şi de vor
Fi păcatele voastre cît
Năsipul în Mare şi cîtă
Frunză în pom şi deţ fi
Făcut greşele cîte stele pe
Ceriu vi sevor erta vouă
Înbunătăţiţivă viaţa că eu
Nu vă voiesc să muriţi pentru
Pacatele Voastre eu voi ţinea
Cu voi Judecată la
Vremea cea de apoi şi
……
Num veţ putea răspunde
La 7 Întrebări. Cine are
Această epistolă în casă
sa acela să aştepte bună
Woinţa mea cea sfîntă
Cinstiţ epistola mea pentru acea
căci voam trămes cu îngerul
Meu în anul 1816 seva întuneca
Soarele şi se perde strălucirea
În 21 Septembrie în acela an
Seva arăta negura Rece şi
Mulţi oameni vor muri şi ţările
Se vor înpărţi în anul 1889
Se vor face Rupturi de nori
Şi un ne mai Pomenit cutremur
De Pămînt va tremura lumea
Toată şi ţările se vor
Schimba Luna şi
Soarele la şapte oare şi
jumatate se vor întuneca

apăsaţi pe de-aproapele vostru, nu
vă ridicaţi peste părinţii şi
fraţii voştri şi nu fiţi martori
mincinoşi în contra de-aproapelui
vostru. Dacă veţi face aşa,
vă voi da vouă pace veşnică.
Cine nu crede această
epistolă şi nu face după
poruncile ei, nu va primi
binecuvântarea de la
Dumnezeu.
……
Eu, Isus Hristos <…>, aceasta
eram (?) *scris cu mâna mea. Şi*
cine va vorbi în contra ei,
nu va fi binecuvântat.
Spuneţi unul
altuia <…> epistola. Şi
cine nu va face acestea,
va fi închis din sfânta
Biserică. Scrieţi unul altuia
această epistolă, şi de vor
fi păcatele voastre cât
nisipul în mare şi câtă
frunză în pom, şi de-ţi fi
făcut greşeli câte stele pe
cer, vi se vor ierta vouă.
Îmbunătăţiţi-vă viaţa, că eu
nu vă voiesc să muriţi pentru
păcatele voastre. Eu voi ţiné
cu voi judecată la
vremea cea de apoi. Şi
……
nu-mi veţi putea răspunde
la 7 întrebări. Cine are
această epistolă în casa
sa, acela să aştepte bună
voinţa mea cea sfântă.
Cinstiţi epistola mea pentru aceea
căci v-o-am trimis cu îngerul
Meu. În anul 1816 se va întuneca
soarele şi se pierde strălucirea.
În 21 septembrie în acela an,
se va arăta negura rece şi
mulţi oameni vor muri şi ţările
se vor împărţi. În anul 1889
se vor face rupturi de nori
şi un nemaipomenit cutremur
de pământ va tremura lumea
toată şi ţările se vor
schimba. Luna şi
soarele la şapte ore şi
jumătate se vor întuneca.

……
O parte a lumi de tot/
Seva întuneca Oameni vor fi
Scîrbiţi şi vor cădea
În răsărit pietre şi atunci/
Prin un tunet seva arăta
Prin un tunet se mai pomenit
Că sa înrăit lumea şi atunci
Seva prăpădi o unica parte
Din ea
……[10]

Partea a doua
Epistolă de casa lui Hristos
Un grof avea un servitor pe
Acela au voit săl omoare pentru
Tatăl său, cînd na voit săi
Taie călăul capul, el na
Putu săi vateme capul cu
Nimica. Cum au Auzit
Groful de aceasta a întrebat pe
servitor că pentru ce nu la
Putut călăul omorî şi cum
Nu la putut vătăma
Servitorul răspunse: tata a
Fost scris Următoarele litere
B.F.C.H.O.A.C. Cum au
Auzit groful aceasta a poruncit
Că dacă cuiva îi curge sînge
Din nas sau are vreo rană din
Care curge Sînge şi nu să opreşte
Să pună literele acestea pre o
Farfurie sau pe o sabie (?)*, atuncia*
Seva opri sîngele. Cine poartă
La sine aceasta epistolă acela
Nu va fi păgubit prin
Furt pentru că dujmani lui
Nu pot face nimic cu acestea
5 sfinte Rane ale Domnului
H.C.O.H.C. Aşa nu va fi
Nici odată judecat
H.H.T.F. afară de aceia cine
Wa avea această epistolă la
Sine nu va avea nici o pagubă
De <…> Şi de apă şi dacă
Wa avea o muere să nască şi
Nu va putea naşte să dea
Această epistolă în mînă şi va
Naşte şi pruncul va fi norocos.
Cine poartă această epistolă care
E bună la casă şi va avea

……
O parte a lumii, de tot
se va întuneca. Oamenii vor fi
scârbiţi şi vor cădea
în răsărit pietre. Şi atunci
prin un tunet se va arăta,
prin un tunet nemaipomenit,
că s-a înrăit lumea. Şi atunci
se va prăpădi o unică parte
din ea".
……

Partea a doua
Epistolă de casa lui Hristos.
„Un grof avea un servitor. Pe
acela au voit să-l omoare pentru
tatăl său. Când n-a voit să-i
taie călăul capul, el n-a
putu<t> să-i veteme capul cu
nimica. Cum au auzit
groful de aceasta, a întrebat pe
servitor că pentru ce nu l-a
putut călăul omorî şi cum
nu l-a putut vătăma.
Servitorul răspunse: «Tata a
fost scris următoarele litere:
B.F.C.H.O.A.C.». Cum au
auzit groful aceasta, a poruncit
că dacă cuiva îi curge sânge
din nas, sau are vreo rană din
care curge sânge şi nu să opreşte,
să pună literele acestea pe o
farfurie sau pe o sabie (?)*. Atunci*
se va opri sângele. Cine poartă
la sine această epistolă, acela
nu va fi păgubit prin
furt, pentru că duşmanii lui
nu pot face nimic cu aceste
5 sfinte răni ale Domnului:
H.C.O.H.C. Aşa nu va fi
Niciodată judecat:
H.H.T.F., afară de aceia (?).*Cine*
va avea această epistolă la
sine, nu va avea nici o pagubă.
De <…> şi de apă. Şi dacă
va avea o muiere să nască şi
nu va putea naşte, să-i dea
această epistolă în mână, şi va
naşte şi pruncul va fi norocos.
Cine poartă această epistolă care
e bună la casă şi va avea

[10] Între aceste rânduri este desenată o cruce.

Averi în numele lui Dumnezeu
Tatăl şi Duhul Sfînt amin.
Precum Christos a stat liniştit în
Grădina, aşa va fi lui tote întîmplările
Liniştite toţi văzuţi şi ne văzuţi
Cari va porunci în numele morţi
Lui Isus Christos fiul lui Dumnezeu.
Cine poartă această epistolă la sine
Contra Dujmanului,
Contra armelor şi a Glonţului
Fiva scutit cine nu vrea
Să creadă acela să os scrie şi să
Lege de gâtul unui cîne şi să
Puşte după el şi va vedea
că nul va Nimeri. Cine poartă
Această epistolă la sine acela
Nu va fi lovit de arma
Dujmanului A.M.E.N.E. Drept
că Gristos a umblat pe pămînt, au
Murit şi au înviat şi sa înălţat
La ceriu şi şede de a dreapta
Tatălui şi aşa nu vei putea
Fi junghiat. Eu te voi
Înconjura cu toate armele din
Lumea aceasta pentru vecinicul
Dumnezeu Tatăl fiul şi Duhul
Sfînt. În linişte să stai eu mă
Rog în Numele sîngelui
Domnului nostru Isus Hristos
Ca nici un glonţ să nute lovească.
Să fii de <…>. Dumnezeu
Îl fereşte în numele Tatălui
Şi al fiului şi al sfîntului Duh

Această epistolă e
Trimisă din ceriu şi sa aflat
În creştin la anul 1791 şi
Era scrisă cu litere de aur
Şi atîrna în aer deasupra
Căldării de botez cînd
Woia cineva să apuce nu o
Putia ajunge căsă trăgea
Îndărăpt pănă în anul 1799
Cînd leau venit în gînd să
o scrie şi să o înparte la lume
Atunci au luat epistola şi era
În ea scris că cineva lucra
Dumineca va fi Arzînd
……
Şi voi să nu lucraţi
Dumineca să cercetaţi cu
<…> Biserica şi vi
Seva da din partea cerului,

averi în numele lui Dumnezeu
Tatăl şi Duhul Sfânt, amin.
Precum Hristos a stat liniştit în
grădină, aşa va fi lui toate întâmplările
liniştite. Toţi văzuţii şi nevăzuţii
cari va porunci în numele morţii
lui Isus Hristos, fiul lui Dumnezeu.
Cine poartă această epistolă la sine
contra duşmanului,
contra armelor şi a glonţului,
fi va scutit. Cine nu vrea
să creadă, acela să o scrie şi să
lege de gâtul unui câine şi să
puşte după el şi va vedea
că nu-l va nimeri. Cine poartă
această epistolă la sine, acela
nu va fi lovit de arma
duşmanului. A.M.E.N.E. Drept
că Hristos a umblat pe pământ, au
murit şi au înviat şi s-a înălţat
la ceriu şi şede de-a dreapta
Tatălui. Şi aşa nu vei putea
fi înjunghiat. Eu te voi
înconjura cu toate armele din
lumea aceasta, pentru veşnicul
Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Duhul
Sfânt. În linişte să stai. Eu mă
rog în numele sângelui
Domnului nostru Isus Hristos,
ca nici un glonţ să nu te lovească.
Să fii de <…>. Dumnezeu
îl fereşte în numele Tatălui
şi al Fiului şi al Sfântului Duh".

Această epistolă e
trimisă din ceriu şi s-a aflat
în creştini la anul 1791 şi
era scrisă cu litere de aur
şi atârna în aer deasupra
căldării de botez. Când
voia cineva să apuce, nu o
putea ajunge, că să trăgea
îndărăt, până în anul 1799,
când le-au venit în gând să
o scrie şi să o împartă la lume.
Atunci au luat epistola şi era
în ea scris că, cine va lucra
Dumineca, va fi arzând.
……
Şi voi să nu lucraţi
Dumineca, să cercetaţi cu
<…> biserica, şi vi
se va da din partea cerului.

Să nu faceţ ca animalele cele
Nepricepute, eu vă da<u> 6 zile
De lucru, iar a şeptea să
Mergeţ la Biserică; cine nu
Face aşa va fi pedepsit
Cu foamete şi cu bătaie, eu
Wă Rog ca sînbată sara
Să nu lucraţ până tîrziu
Şi tineri şi Bătrîni să vă
Rugaţ pentru păcatele voastre
Şi vise dau voauă, că nu
Sunteţ Rescumpăraţ cu aur
şi în argint, Wedeţ voi
……
Iubirea de oameni, aşa uşor
Wă pot şi prăpădi, nu fîţi
Mincinoşi cu limba, cinstiţ
Pe tatăl vostru şi pe mama
Woastră şi nu vă juraţ strînb
În contra de aproapelui vostru,
Atunci vă voi da sănătate
Şi pace şi cine în aceasta
Epistolă nu va crede va fi
Fără de noroc şi fără de
Binecuvîntare. Cine are această
Epistolă şi nu o va da şi altora
Să o cetească, acela va fi sfîrşit
De bisereca lui Gristos. Această
Epistolă să o ieie unul dela
Altul şi de va fi făcut
Păcate cît nisipul în mare
Şi cîtă frunză la pomi
Toate vor fi iertate.
Celui ce va trăi în
Onoare şi cel ce <…> cinste
Pe mine cu moarte va muri,
Întoarceţivă căci dacă nu veţi
Fi pedepsiţ părinteşte,
Pentrucă voi nu veţ putea
Răspunde de păcatele voastre.
Iar cine va avea această
Epistolă în casă sa acela va
Fi dormit cu Prunci iubiţ
Şi înţelepţi.
Ţineţi Poruncile mele care vi
Leam trimes prin îngerul meu
În numele lui Isus Gristos.
Doamne tu ai făcut
Pe om pentru ca să trăiască
În bună înţelegere şi dragoste
Pe Pămînt pe apă <…>
……
Mai vreau să cunoască

Să nu faceţi ca animalele cele
nepricepute. Eu vă da<u> 6 zile
de lucru, iar a şaptea să
mergeţi la biserică. Cine nu
face aşa, va fi pedepsit
cu foamete şi cu bătăi. Eu
vă rog ca sâmbătă seara
să nu lucraţi până târziu.
Şi tineri, şi bătrâni, să vă
rugaţi pentru păcatele voastre.
Şi vi se dau vouă, că nu
sunteţi răscumpăraţi cu aur
şi în argint. Vedeţi voi
……
iubirea de oameni. Aşa uşor
vă pot şi prăpădi. Nu fîţi
mincinoşi cu limba, cinstiţi
pe tatăl vostru şi pe mama
voastră şi nu vă juraţi strâmb
în contra de aproapelui vostru.
Atunci vă voi da sănătate
şi pace. Şi cine în această
epistolă nu va crede, va fi
fără de noroc şi fără de
binecuvântare. Cine are această
epistolă şi nu o va da şi altora
să o cetească, acela va fi sfârşit
de biserica lui Hristos. Această
epistolă să o ia unul de la
altul, şi de va fi făcut
păcate cât nisipul în mare
şi câtă frunză la pomi,
toate vor fi iertate.
Celui ce va trăi în
onoare şi cel ce <…> cinste
pe mine, cu moarte va muri.
Întoarceţi-vă, căci dacă nu, veţi
fi pedepsiţi părinteşte,
pentru că voi nu veţi putea
răspunde de păcatele voastre.
Iar cine va avea această
epistolă în casa sa, acela va
fi dormit cu pruncii iubiţi
şi înţelepţi.
Ţineţi poruncile mele care vi
le-am trimis prin îngerul meu
în numele lui Isus Hristos.
Doamne, tu ai făcut
pe om pentru ca să trăiască
în bună înţelegere şi dragoste
pe pământ, pe apă <…>
……
Mai vreau să cunoască

Această voință ata luminezăle
Inima şi fă primitoare
Dă dragoste şi iertare dăne
Pacea ta prea îndurate ca să
Putem petrece pe pămînt
Cu dragoste şi bucurie şi să
Trecem cu fața senină şi
Inimă Curată: şi ne iartă
Noauă greşelele noastre
Precum şi noi ertăm
Celor ce neau greşit noauă
Că ata este înpărăția şi puterea
Şi Mărirea în veci Amin[11]
……

Feluritele nume ale
Domnului nostru Isus Gristos:
Biruire, putere cuvînt Pocăință
Înțelept cu Isus atotştitor
Îndrumător, pace lumină
Masă, păstor, oaspe viață
Cale, cap, Înpărat, Unire şi
Cinstit mire biruitor, adevărat
Fiu omenesc şi cu noi Dumnezeu
Începător. Întăi născut Hristos
Înălțime pâne cerească părinte
Ziditor Savat fără de
Moarte sfînt Duh. Îndură
tor. Sprijinitor puternic, soare
Christos vindecător bun
Îndurător, de păcate milostiv
Mai nainte de toț veci
Făcător, mila, leu (?)
……
Mărire eu sunt care
Sunt. Îndreptător isvor
Adevărat, fiu, bucurie
<…> Mărturisitor uşe
Wecinică Dumnezeu în trei
Fețe neînpărțit înperat peste
Tot Înpărat.
Dintracestea pe ori care
Îl pomenim trebuie săne
Gîndim la Domnul nostru
Isus Christos. E bine ca tot
Omul săle poarte la sine
Aceste numiri şi Repetîndule
Cu cetitul săle ştie din Cap.
Amin[12]

această voință a Ta. Luminează-le
inima şi fă primitoare
de dragoste şi iertare. Dă-ne
pacea Ta, prea îndurate, ca să
putem petrece pe pământ
cu dragoste şi bucurie, şi să
trecem cu fața senină şi
inima curată. Şi ne iartă
nouă greşelile noastre,
precum şi noi iertăm
celor ce ne-au greşit nouă.
Că a Ta este împărăția şi puterea
şi mărirea în veci, Amin.
……

Feluritele nume ale
Domnului nostru Isus Hristos:
biruire, putere, cuvânt, pocăință,
înțelept, Isus, atotştiutor,
îndrumător, pace, lumină,
masă, păstor, oaspe, viață,
cale, cap, împărat, unire şi:
cinstit, mire, biruitor, adevărat
fiu omenesc şi cu noi Dumnezeu,
începător, întâi născut, Hristos,
înălțime, pâine cerească, părinte,
ziditor, Savaot, fără-de-
moarte, sfânt Duh, îndură(tor),
sprijinitor, puternic, soare,
Christos, vindecător, bun,
îndurător, de păcate milostiv,
mai înainte de toți vecii,
făcător, milă, leu (?),
……
mărire, Eu Sunt care
Sunt, îndreptător, izvor,
adevărat, fiu, bucurie,
<…>, mărturisitor, uşă
veşnică, Dumnezeu în trei
fețe, neîmpărțit, împărat peste
toți împărații.
Dintr-acestea, pe oricare
îl pomenim, trebuie să ne
gândim la Domnul nostru
Isus Hristos. E bine ca tot
omul să le poarte la sine
aceste numiri, şi, repetându-le
cu cititul, să le ştie din cap,
Amin.

[11] În josul paginii este desenată o cruce.

[12] Sune desenate două cruci, de o parte şi de alta a paginii. Pe brațele uneia dintre ele este scris I.C.X.R.

Situate în spaţiul bivalent al coabitării scrierii cu oralitatea tradiţională, *cărţile populare* manifestă un comportament deopotrivă folcloric şi literar, îndeosebi în cursul proceselor de creare şi difuzare (prin copiere, traducere şi adaptare), procese caracterizate prin mărcile anonimatului, caracterului colectiv, intertextualităţii, variabilităţii şi, uneori, ale transmiterii prin performare orală (lectura colectivă şi povestirea textelor)[13]. Apocriful *Legenda Duminicii*, cunoscută şi sub numele de *Epistola lui Isus Hristos*, este un astfel de text, care a suferit diverse transformări de-a lungul circulaţiei sale. Prin urmare, vom discuta o *singură* ipostază a legendei, anume cea reprezentată de versiunea copiată de către Romuluţ Aroneasca, între anii 1917-1918.

Una dintre explicaţiile receptivităţii populare faţă de scrisorile venite din cer, corespondenţă care mediază raporturile lui Dumnezeu cu Biserica Sa, se datorează obişnuinţei credincioşilor cu genul epistolar sacru, instituit şi propagat prin citirea *Epistolelor* Apostolului Pavel în cadrul liturghiei şi a predicilor. Accesibile şi, la un prim nivel, pe înţelesul „tuturor", „L'importance capitale des épîtres du Nouveau Testament tient à ce mélange de familiarité (Paul écrit à ses amis) et de sacralité (Paul transmet la porole de Dieu)", conform aprecierii lui Alain Bureau[14]. *Legenda Duminicii* reiterează, de altfel, îndemnul stăruitor lansat de către Apostolul Pavel pentru răspândirea scrisorilor sale – *În Domnul vă rog fierbinte ca epistola aceasta să fie citită tuturor fraţilor* (1 *Tesaloniceni*, 5:27) – şi ameninţarea lansată împotriva persoanelor care le tratează cu indiferenţă sau care se îndoiesc de adevărul spuselor sale, atitudine care, de fapt, se adresează Celui căruia Pavel nu-I este decât voce – *Şi dacă nu ascultă cineva ce spunem noi în această epistolă*, *însemnaţi-vi-l, şi să n-aveţi nici un fel de legătură cu el, ca să-i fie ruşine* (2 *Tesaloniceni,* 3:14).

Ziua Domnului a fost una dintre primele sărbători cu caracter pur creştin, devenind marcă de identitate a tuturor celor botezaţi. „Găsită" şi „scoasă la lumină" în secolul VI, epistola scrisă de mâna lui Hristos, prin care este proclamată importanţa Duminicii şi a sărbătoririi acesteia, a fost înconjurată de suspiciune şi de lipsă de credibilitate în cercurile înalte ale Bisericii. Este supusă dezbaterilor conciliului papal întrunit la Latran, în 745, referitoare la autenticitatea scrisorii. În anul 789 este interzisă de către Carol cel Mare. Dar, asemeni atâtor apocrife a căror viaţă este dictată de alte norme decât cele oficiale, ea continuă să circule, să fie tradusă, să se adapteze cerinţelor contextuale generale şi locale. Prima copie atestată a unei traduceri în limba română, realizată după un text sud-slav, este inclusă în *Codex Sturdzanus*, datează de la sfârşitul secolului XVI şi a fost realizată de preotul Grigore din Măhaci, în Transilvania. Copii imediat ulterioare sunt incluse în *Manuscrisele de la Ieud, Codex Teodorescu şi Martian.* În indexul cărţilor oprite de cenzura Bisericii, index tradus în română între anii 1667-1669 de către Costea Grămaticul la Târgovişte, *Legenda Duminicii* figurează printre *cuvântările minčunoşi tocmite*[15], situaţie care atestă că, la nivele superioare ecleziastice, era incredibilă şi socotită neautentică, fără a fi inclusă însă în categoria cărţilor *ereticeşti.*

După 300 de ani, ce valoare îi este acordată, la începutul secolului XX de către Romuluţ Aroneasca şi camarazii săi? Mai este perceput textul drept o *scrisoare*? Mai

[13] Demonstrarea şi analiza relaţiilor între cărţile populare şi folclor din perspectiva acestor calităţi a reprezentat preocuparea unui capitol al tezei noastre de doctorat.

[14] Alain Bureau, *La norme épistolaire, un invention médiévale*, în Roger Chartier (sous la dir.), *La correspondance. Les usages de la lettre aux XIXe siècle*, Fayard, 1991, p. 130.

[15] Nicolae Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească*, Vol I. *Epoca influenţei sud-slave*, Bucureşti, Editura Casa Şcoalelor, 1929, p. 267.

mult, care este gradul de credibilitate a legendei scrisorii de aur creată de mâna lui Isus Hristos, în mediile populare? Acestea sunt întrebările centrale cărora studiul nostru va încerca să le răspundă.

Vom supune textul mai multor nivele de analiză.

1. Caracteristici ale scrierii

a. În primul rând, remarcăm scrierea relativ corectă din punct de vedere ortografic, cel puțin prin comparație cu alte scrieri pe care le-am consultat.

b. Slaba prezență a semnelor de punctuație, a căror inserare în text pare arbitrară, din punctul de vedere al normelor ortografice moderne, ca şi cum scriitorul ar fi avut cunoştință de existența lor, fără a şti, însă, cum să le folosească, ne face să presupunem că nu le acorda, sau că nu le înțelegea valoarea semantică şi sintactică. Posibil să nu fi simțit nevoia transpunerii grafice a intonației, purtătoare de sens în actul vorbirii, fiindcă citea şi *scria* cu glas tare, repetând cuvântul şi fraza în timp ce o scria, recreând intonația în tehnică orală. Pe de altă parte, însuşi demersul nostru de inserare a semnelor de punctuație, acolo unde am crezut de cuviință, conform regulilor ortografice dar şi conform sensurilor găsite de noi tot prin citire repetată cu glas tare, este susceptibilă a fi indus sensuri pe care textul nu le avea în mod inițial, devenind, aşadar, părtaşi ai procesului de copieri şi transformări succesive ale *Legendei Duminicii*, căreia i-am creat propria noastră versiune.

c. Folosirea majusculei la început de rând, nu la început de propoziție sau de frază, respectă tehnica redării versurilor, tehnică cu care Romuluț Aroneasca s-a familiarizat copiind, în acelaşi caiet, poezii şi texte de cântece. Dar, la un nivel mai profund, avem de-a face cu un discurs continuu, nesegmentat frazeologic, care, din nou, indică ataşamentul față de expresia şi modul de gândire orale.

d. În aceeaşi ordine de idei, a opoziției între fluiditatea expresiei orale şi caracterul fragmentar al expresiei scrise, remarcăm scrierea legată a cuvintelor. Marcarea spațiului dintre cuvinte este o convenție care aparține scrierii şi pe care Romuluț Aroneasca şi-a însuşit-o destul de bine, probabil prin practică. La el lipsa spațiului apare predilect în cazul segmentelor gramaticale de mici dimensiuni (*fiva,* în loc de „fi-va“, *seva*, în loc de „se va“, *pentrucă*, în loc de „pentru că“ etc.), „greşeală“ favorizată, uneori, de fenomenul omonimiei. Spre exemplu, el grafează *cineva* (pronume nehotărât) pentru „cine va“ (unde pronumele este însoțit de „va“, particula viitorului). La *ascultare*, asemenea alipiri sau (mai rar) ruperi ale cuvintelor nu deranjează, situație care ne arată că, deşi scris, discursul rămâne unul auditiv, nu vizual. Scrierea nu l-a scos total din registrul oral.

2. Caracteristici de ordin compozițional

a. Deşi *epistolă*, versiunea lui Romuluț Aroneasca este lipsită de formulele specifice genului epistolar, absență care nu este o inovație a acestuia, ci caracterizează de asemenea primele copii atestate ale legendei, în limba română. Practica corespondenței în mediile țărăneşti de la sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX a dus la cristalizarea unui sistem de formule epistolare versificate construite pe model folcloric, a căror funcționalitate se manifestă strict în cadrele comunicării scrise sociale, orizontale, familiare şi neoficiale. La fila 11 a caietului de care ne ocupăm apare o asemenea formulă: „Dute carte şi grăbeşte /Cu mîndruța povesteşte /Spunerile toate bune /Ca cum ar vorbi cu mine“. Pe de altă parte, formule oficiale de adresare epistolară au fost puse în circulație deja în secolul XVII prin cel mai cunoscut roman popular din cultura română, *Alexandria*. Nici unele, nici altele nu au fost adaptate comunicării verticale, între Cer şi pământ.

b. Pe parcursul textului se produce, spre final, o alunecare către exprimarea la persoana I singular care pare să nu îl mai desemneze pe „autorul“ original al scrisorii, Isus Christos, aşa cum se întâmplase până acum. Spre exemplu, *Mai vreau să cunoască această voinţă a Ta* sau, în cazul în care *voinţa Ta* s-ar referi la Dumnezeu Tatăl, exemplul următor nu mai lasă loc dubiilor: *Eu mă rog în numele sângelui domnului nostru Isus Hristos…* În cuprinsul corespondenţei uzuale cercetate de noi, apar în mod frecvent formule de personificare a scrisorii. Totuşi, nu credem că aici se petrece acelaşi lucru. Înclinăm spre identificarea unei voci, probabil a copistului, situate la interferenţa între tonul predicile preoţilor şi *Epistolele* Noului Testament.

c. Reluarea unor idei şi fragmente, situaţie asupra cărora vom reveni.

d. Scurte pasaje fără sens, cum ar fi: *Şi vi se dau vouă, că nu sunteţi răscumpăraţi cu aur şi în argint. Vedeţi voi iubirea de oameni. Aşa uşor vă pot şi prăpădi.*

Nu vom insista mai mult.

Ne întrebăm asupra gradului în care caracteristicile enumerate de noi definesc *scrisul* lui Romuluţ Aroneasca, textul după care el a copiat *Epistola* sau tehnica de copiere. În ceea ce priveşte ortografia, confruntarea cu celelalte texte din caiet este relevantă doar până la un punct, căci acelea, la rândul lor, pot fi copiate, fie după alte caiete, fie după broşurile tipărite şi răspândite printre soldaţi. În general, scrierea este relativ corectă şi „greşelile“ pe care le face Romuluţ Aroneasca sunt mai puţine decât „greşelile“ pe care le-am găsit în alte „verşuri“. După ce a copiat textul *Epistolei*? Notarea tipografiei *George Kaiser* din Sibiu la începutul textului indică o posibilă sursă tipărită, una dintre broşurile cu *Legenda Duminicii* prin care „unele case editoare şi-au creat o sursă frumoasă de venit“[16]. Nu am reuşit să vedem un exemplar al editurii numite, dar alipiri ale particulelor gramaticale, mai ales prepoziţii, apar chiar şi în publicaţii serioase ale epocii respective, conform normelor ortografice de atunci. Asemenea alipiri reprezintă, însă, doar una dintre abaterile ortografice, ortoepice şi frazeologice ale lui Romuluţ Aroneasca. Cum se explică celelalte caracteristici ale textului? O a doua întrebare se referă la numărul surselor. A folosit mai multe surse? Cele trei maniere de grafie pentru numele lui Christos şi distribuţia lor ordonată în cuprinsul textului, anume *Isus Hristos* la început, apoi Christos, iar în partea finală a textului, Gristos, ar putea sugera un vag răspuns afirmativ, întărit de repetarea titlului şi reluarea unor părţi ale scrisorii. La începutul secolului XX, celebra librărie bucureşteană Steinberg, spre exemplu, tipărea broşuri în care, sub titlul *Epistolia a Domnului nostru Isus Christos, ce a trimis-o Dumnezeu din cer,* apăreau împreună, *Călătoria maicii Domnului*, *Epistolia…, Visul Maicii Domnului*, fără nici un fel de demarcaţie spaţială între ele şi chiar fără titlul fiecăruia dintre texte[17]. Dar repetiţia este de asemenea o tehnică a retoricii liturgice, care i-ar fi putut servi ca model fie lui Romuluţ Aroneasca fie persoanei a cărei versiune a copiat-o. Cât de fidel era copistul faţă de sursele originale? Care era ponderea între această fidelitate şi libertatea copistului faţă de text? Copia cu strictete sau reformula? Cui se datorează inserările despre verificarea eficacităţii scrisorii sau despre groful convins de valoarea textului? Copia totul sau uneori opera tăieturi (aşa s-ar explica pasajele ilogice)? Răspunsurile ne-ar ajuta să conturăm cu mai mare claritate şi finete profilul de *scriitor* şi *scrib* al lui Romuluţ Aroneasca, dar, din nefericire, nu suntem în măsură să le oferim.

În punctul acesta al analizei ne permitem să propunem categoria oamenilor literaţi, părtaşi la o cultură populară a scrisului în calitate de creatori şi consumatori, dar

[16] *Ibidem,* p. 104.
[17] *Ibidem*, p. 78-79.

încă profund ataşaţi oralităţii tradiţionale, care scriu în condiţii speciale şi pentru care actul însuşi de a scrie are valoare de eveniment[18]. În ceea ce priveşte *Epistola* cerească, dat fiind statutul special al textului, copierea ei reprezintă în sine un dublu eveniment, potenţat de situaţia limită a războiului şi a pericolului.

Care sunt coordonatele pe care se articulează relaţiile oralităţii cu scrierea în cazul enunţat mai sus? Vom încerca să trasăm direcţii ale comportamentului *Legendei Duminicii* în cursul proceselor de circulaţie şi manipulare a versiunilor sale scrise.

Citirea scrisorii, din „om în om", se adresează auzului. Copierea ei se adresează văzului.

La un prim nivel, enunţat, de altfel, în cuprinsul *Epistolei*, răspândirea textului se înscrie unei funcţionalităţi de ordin moralizator (comportament adecvat sistemului axiologic trasat de Porunci, în a căror listă respectarea Duminicii ocupă locul al patrulea) şi catehetic (învăţături despre Sfânta Treime, învierea în trup etc.). Răsplata vieţii veşnice, atrasă prin îndeplinirea acestor cerinţe sau, dimpotrivă, pedeapsa întunericului, în cazul nerespectării Legii, este o dominantă a scrierilor teologice şi a predicilor. Coborând la nivel mundan, răsplata cerească se materializează prin răsplăţile imediate ale bunăstării, norocului şi protecţiei împotriva tuturor formelor răului, şi, în corolar, pedeapsa iadului, prin greutăţi materiale, boli şi cataclisme terestre.

Pornind de aici, integrarea *Epistolei* unui complex de practici protectoare şi terapeutice s-a produs, după părerea noastră, la confluenţa mai multor factori complementari.

Printr-un proces de identificare a semnificantului cu semnificatul, sau, cu alte cuvinte, a mesajului cu expresia sa verbală, scrisoarea însăşi devine o garanţie de răsplată. *Această epistolă să o ia unul de la altul şi de va fi făcut păcate cât nisipul în mare, toate îi vor fi iertate*. Aproape că nici nu mai trebuie respectată duminica şi celelalte cerinţe, devine suficientă răspândirea scrisorii! Este interesantă, în sensul acesta, practica citirii *Legendei Duminicii* la căpătâiul bolnavilor (boala este o consecinţă a păcatelor), vindecaţi prin simpla ascultare a scrisorii (păcatele le sunt iertate)[19]. Condiţionarea suplimentară, anume citirea fără întrerupere (ar putea fi o legătură între această fluiditate şi scrierea fără semne de punctuaţie?), conferă actului lecturii virtuţi terapeutice, lăsând tot mai mult în urmă prescripţiile pe care le transmite scrisoarea. Identificăm aici o tehnică şi o arenă aparte de performare a lecturii cu glas tare, în care abilitatea lectorului, posesor al tainei descifrării semnelor grafice, îl desemnează drept mediator terapeut.

Legenda Duminicii nu este *dictată* de Isus Hristos, ci *scrisă* cu propria Sa mână. Atingerea hârtiei sacralizează nu doar scrisoarea iniţială, ci toate versiunile ulterioare, printr-un proces serial de contaminare exercitat asupra scrisorii-obiect, a cărei păstrare în casă sau purtare la sine are aceleaşi virtuţi protectoare şi terapeutice ca şi citirea sa. Deţinerea scrisorii prin copiere, efort de reiterare a gestului divin, induce, la rândul său, finalităţile magice ale practicilor precedente[20]. Practica scrierii unui text, în vederea obţinerii bunăstării şi norocului reapare în *lanţul Sfântului Anton*. Între cele două texte este, însă, o diferenţă fundamentală: copiile scrisorilor Sf. Anton trebuie trimise mai

[18] Vezi Roger Chartier (sous la dir.), *La correspondance. Les usages de la lettre aux XIXe siècle*, Fayard, 1991, p. 9-10.

[19] În realitatea pe care o reprezintă boala, citirea *Legendei Duminicii* este doar una dintre încercările terapeutice.

[20] Tipărirea versiunilor *Legendei Duminicii*, deja la sfârşitul secolului XIX modifică raporturile între copierea şi deţinerea scrisorii.

departe (condiție inerentă funcționării *lanțului*) și este interzisă (sub amenințări) păstrarea uneia dintre ele.

Am văzut că eficacitatea *Epistolei căzute din cer* se manifestă în cazurile citirii/ascultării, copierii, contactului direct cu materia scrisorii. Condiția principală rămâne însă credința în natura divină a textului.

Revenim la copia lui Romuluț Aroneasca, în care regăsim enunțate în mod explicit sau latent toate „heteropraxiile" (în terminologia lui Alexandru Ofrim)[21] *Legendei Duminicii*[22].

În primul rând, versiunea este o compilație care aglutinează *Legenda Duminicii*, *Diferitele nume ale lui Isus Hristos* și alte narațiuni centrate pe diverse formule grafice, pe baza proprietății lor comune protectoare și a căror așezare împreună creează o potențare reciprocă.

În al doilea rând, este frapantă deschiderea textului spre inserări de noi legende. Dacă acceptăm premisa receptării *Epistolei* ca fiind sacră, fidelitatea față de versiunea originală reprezintă o condiționare cu valențe rituale. Nu știm dacă modificările au fost făcute de Romuluț Aroneasca sau dacă el le-a preluat, însă, între forma care ne parvine de la el și vechile versiuni ale *Legendei* sunt foarte mari diferențe. Nota dominantă a inserțiilor o constituie dovedirea credibilității textului și a eficacității sale. Comentariul lui J.P. Albert asupra *Lanțului Sf. Anton* este valabil și pentru versiunea de care ne ocupăm: „La texte se défend contre le scepticisme qu'il pourrait susciter, et veut inscrire sa vérité dans une dimension qui n'est pas celle de l'acte de foi: il apporte au contraire des preuves «expérimentales». Ce faissant, il se démarque du champ de la religion des prêtres, et, loin de prétendre convertir, se borne à affirmer sa propre efficacité. Cette fermeture se retrouve dans les *exempla*. Aucun ne fait référence au salut, mais à des avantages et des punitions purement terrestres"[23]. În cazul versiunii noastre, toate aceste narațiuni doveditoare sunt grupate în „Partea a doua" a documentului, care ar fi putut fi, la origine, un text autonom[24]. Narațiunea cu servitorul care nu a putut fi tăiat de securea călăului, de fapt o legendă, instituie deopotrivă un set de formule magice grafice cât și un ansamblu de gesturi cu finalități expiatoare și terapeutice (scrierea literelor pe o sabie sau așezarea lor pe o farfurie), sub auspiciile unei autorități *laice* (groful), a cărei conlucrare cu autoritatea divină merge până acolo încât aproape că i se substituie. Experimentarea eficacității *epistolei* prin proba câinelui conține germenii narativi ai unei viitoare legende. (În această parte a documentului, în care abundă înșiruirile de litere cu valențe protectoare, se produce extinderea semantică a termenului *epistolă*, de la *scrisoare*, spre orice fel de *scriere* cu potențial magic.) Spre sfârșitul secolului XIX apar, și în arealul Țărilor Române, scrisorile în lanț care, fără a fi atribuite Sf. Anton, funcționau conform aceluiași principiu al multiplicării prin copiere și transmitere prin expediere poștală. Este posibil ca *exempla* din cuprinsul *Legendei Duminicii* să fie

[21] Alexandru Ofrim, *Cheia și Psaltirea. Imaginarul cărții în cultura tradițională românească*, Cuvânt înainte de Irina Nicolau, Pitești, Editura Paralela 45, 2001. Conceptul de heteropraxii ale scrisului și ale cărții „trimite la o altfel de utilizare a scrisului și a cărții, fie independentă de conținut, ținând de materialitatea lor, fie în legătură cu conținutul, ținând de interpretarea acestuia prin lectură, în scopuri taumaturgice sau divinatorii" (p. 38). Scrisorile căzute din cer sunt discutate între paginile 187-190.

[22] Mărturisim că ne-am întrebat dacă starea deteriorată a documentului nu se datorează faptului că l-a însoțit pe Romuluț Aroneasca, cusută în mantaua soldățească, până la sfârșitul războiului.

[23] J.P. Albert, *La „chaîne de saint Antoine": religion ou superstition?*, în „Ethnologie des faites religieux en Europe", Colloque tenu sous la direction de: Nicole Belmont et Françoise Lautman, Édition du C.T.H.S., Paris, 1993, p. 210.

[24] Vezi discutarea ipotezei copierii textului prin apel la mai multe surse, *supra,* p. 12.

rezultatul unei contaminări cu aceste scrisori. Dar, între ele există o diferenţă care nu poate fi trecută cu vederea: câtă vreme naraţiunile inserate *Epistolei lui Isus Hristos* certifică sau propun verificarea eficacităţii scrisorii în vederea siguranţei şi *protecţiei vieţii*, cele din cuprinsul scrisorilor în lanţ vorbesc despre *moartea* celor care au întrerup seria, pe de o parte, de norocul întâlnit de către cei care au scris în continuare, pe de altă parte. Să nu uităm că versiunea de care ne ocupăm a fost copiată în timpul războiului, situaţie în care, chiar dacă ar fi avut răgazul să copieze în mai multe exemplare ale scrisorilor de tip Sf. Anton, promisiunile de aici aveau o mai mică importanţă faţă de funcţiile *Legendei Duminicii* care îi garanta protecţia în faţa morţii.

Textul scris devine canal de transmitere nu doar a mesajelor divine ci şi al unui grupaj de legende şi practici magice armonice, în virtutea caracterului său deschis şi a potenţialului de folclorizare, în sensul pe care l-am descris la începutul articolului. Adaptată condiţiilor de război, *Legenda Duminicii* nu doar că îşi reactivează virtuţile, dar le adaptează noului context, în care „duşmanul“ este inamicul de pe câmpul de luptă, focul, sângele şi glonţul, asemeni mecanismelor orale de funcţionare şi creare a legendelor.

Cum putem, însă, numi practicile cărora le este integrată scrisoarea? La ce se referă *credinţa* despre care vorbeşte *Epistola*? La credinţa în autenticitatea scrisorii şi a învăţăturilor dogmatice propagate prin aceasta sau la adevărul funcţiilor sale protectoare? Cu alte cuvinte, care a fost motivul principal pentru care a fost copiată? Conştiinţa îndeplinirii unui act religios, sau o nevoie de protecţie suplimentară constituită pe principii magice? Indică inserarea de *exempla* în cuprinsul legendei slăbirea credinţei în posibilitatea ca epistola să fi fost scrisă de însăşi *mâna lui Isus*? Fără îndoială, în sens general, orizontul religios al *Epistolei* este creştin[25]. *Legenda Duminicii* nu este un caz aparte al manipulărilor fizice în ansamblul literaturii creştine, canonice sau apocrife. Dubla sa determinare, teologică şi, aparent, magică exprimă, după părerea noastră, tendinţa de valorizare populară a gestului, a actului, a efortului fizic uneori, pe care o presupune însuşi ritualul creştin, public (în biserică sau în afara ei) şi privat. Integrarea suportului care susţine mesajul religios, *textul,* unui ansamblu de practici adiacente poate fi interpretată drept o resemnificare a practicilor şi gesturilor oficiale, descrise de textele canonice (vezi, spre exemplu, mâncarea Cărţii) sau desfăşurate în cadru liturgic. Dacă această resemnificare dă naştere superstiţiei, atunci avem de-a face cu o superstiţie dezvoltată pe baza structurilor religiose şi nicidecum cu „une forme archaïc de la religion“[26].

Prezenţa, în cadrul versiunii analizate, a expresiilor culturale, religioase şi superstiţioase moderne (pentru începutul secolului XX)[27] cu cele tradiţionale, deschid o perspectivă asupra orizontului laic şi religios al lui Romuluţ Aroneasca, persoană ataşată încă vechilor structuri de gândire şi raportare la lume, viaţă şi moarte, dar receptivă la noile oferte culturale şi de asumare a sacrului, a căror sintetizare va caracteriza religiozitatea secolului XX.

În vara anului 2003 am găsit la schitul Pahomie din jud. Vâlcea o broşură de format mic, cât să încapă în palmă, buzunar sau în portfeuille, care poartă numele

[25] În acelaşi caiet, Romuluţ Aroneasca a copiat numeroase cântece religioase, ceea ce denotă preocupările sale în acest domeniu.

[26] J.P. Albert, *op .cit.,* p. 219.

[27] Enumerăm doar scrierea literelor pe o farfurie, gest comun ritualurilor spiritiste, detalierea cronologică a cataclismelor naturale, datorată calendarelor populare a căror tipărire a cunoscut o mare amplificare de-a lungul secolului XIX.

Talisman. După Rugăciunea *Tatăl nostru* şi *Crezul* urmează o „rugăciune“ „găsită în anul 1585, sub mormântul *Mântuitorului* (s.a.). Acela care va citi această rugăciune sau o va asculta când o va citi altcineva, sau o va purta asupra sa, acela nu are să moară subit, nu va fi învins în luptă şi nici nu va cădea în mâinile duşmanilor. (…) Acela care va scrie acestă rugăciune, fie pentru el, fie pentru alții, îl voi binecuvânta, zice *Domnul Dumnezeu* (s.a.), iar acela care va rămâne nepăsător, bătându-şi joc şi disprețuind-o, va fi pedepsit. (…) Această rugăciune trebuie citită în *Numele Tatălui,* al *Fiului* şi al *Sfântului Duh. Amin* (s.a). (…) Cel ce are păcate mari sau câte stele pe cer, ca fi iertat de ele dacă va purta *TALISMANUL* (s.a.). (…) Câştigul nostru să nu-l câştigăm în zi de sărbătoare. De aceea s-au dat şase zile de lucru ca, cea de-a şaptea, Duminica, să rămână zi de repaus, reculegere şi rugăciune; să se țină cu curățenie şi fapte bune. (…)“. Cel din urmă pasaj al citatului reprezintă singura cerere de sărbătorire a Zilei Domnului, însă toate celelalte prezintă asemănări formale şi de conținut cu versiunile vechi ale *Legendei Duminicii*. La o distanță de aproape 100 de ani, noua versiune a *Epistolei* se colportează în medii specializate aflate în contact cu spațiul mănăstirii, deloc deranjată de posibile valențe magice sau superstițioase ale *Talismanului*. La nivel popular, adaptându-se, *Legenda Duminicii* continuă să răspundă aşteptărilor credincioşilor.